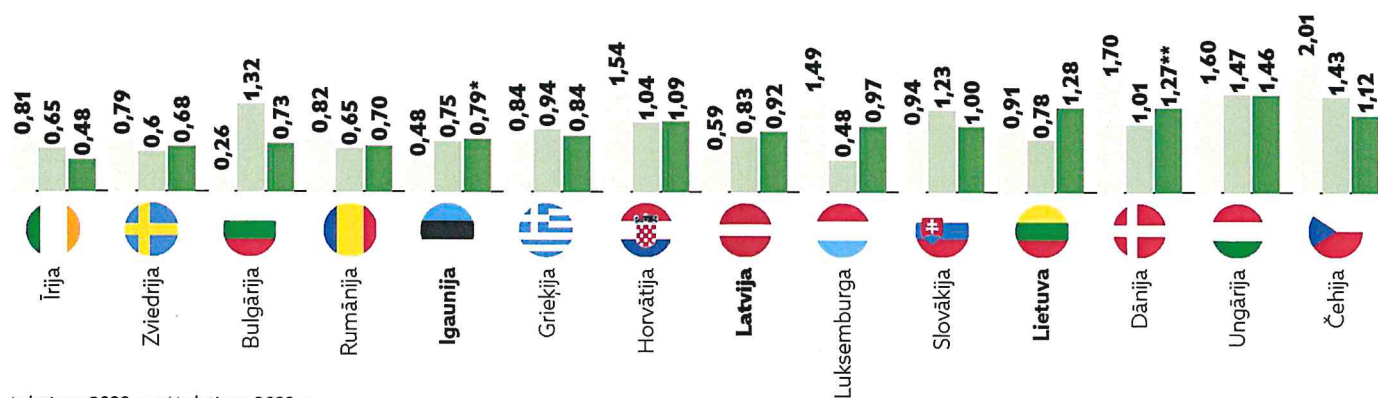

Augu aizsardzības līdz konkurētspējas ieroc

Augu aizsardzības līdzekļu lietošana

Kg/ha lauksaimniecībā izmantojamās zemes 2011. g. 2019. g. 2024. g.

* dati par 2022. g.; ** dati par 2023. g.

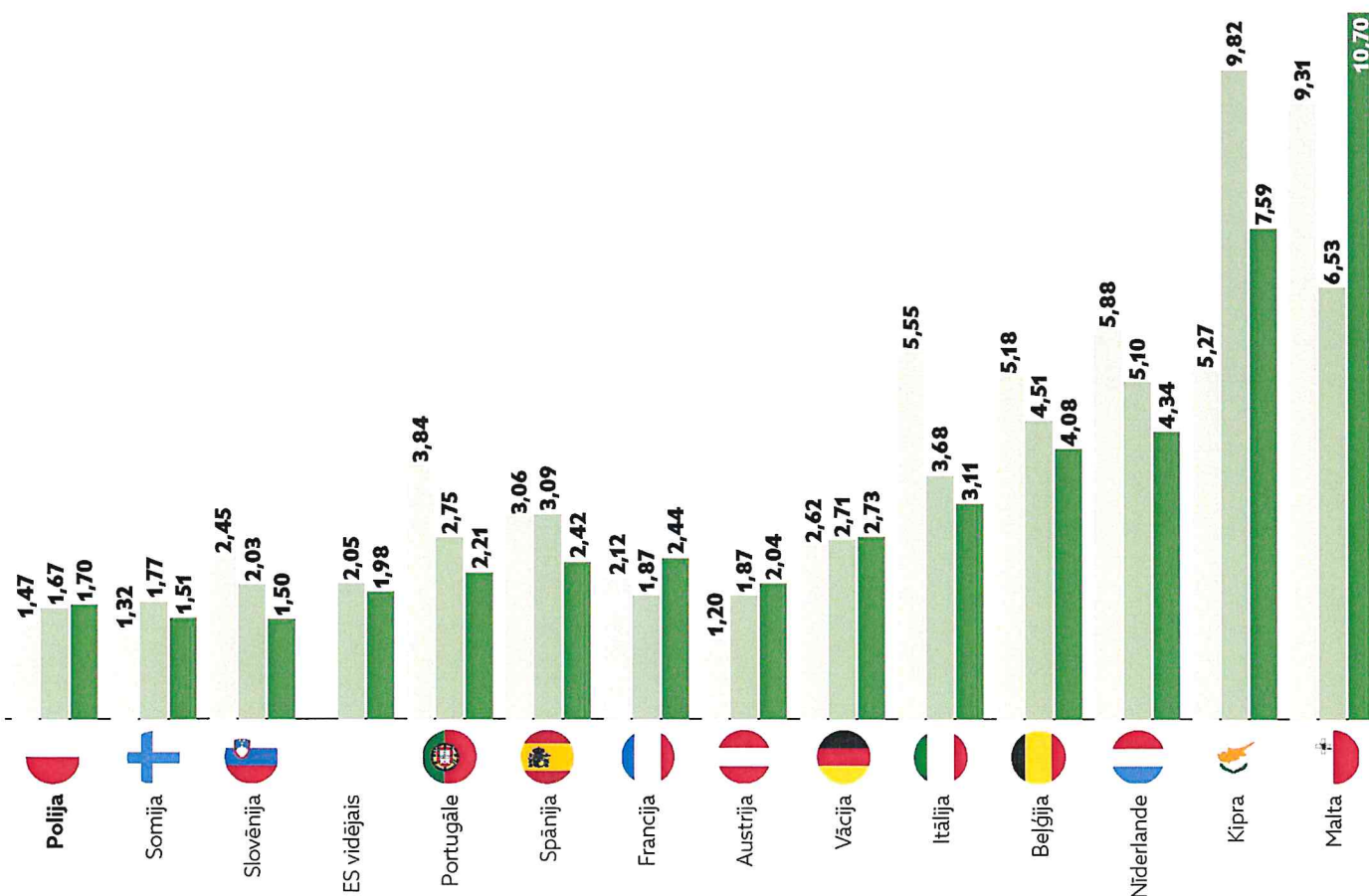

Latvijā ir viens no zemākajiem augu aizsardzības līdzekļu lietošanas apjomiem uz vienu hektāru lauksaimniecībā izmantojamās zemes Eiropas Savienībā, tas ietekmējot ne tikai ražību, bet arī zemnieku konkurētspēju

Teksts **Māris Ķirsons**
 Ilustrācija **Adobe Stock**

Tāds ir lauksaimnieku secinājums, analizējot Eurostat datus par augu aizsardzības līdzekļu patēriņu Eiropas Savienības dalībvalstīs. Proti, Latvijā 2024. gadā patērēja 0,92 kg augu aizsardzības līdzekļu uz vienu lauksaimniecībā izmantojamās zemes hektāru, kamēr Lietuvā – 1,28 kg/ha, Polijā – 1,7 kg/ha, Nīderlandē – 4,34 kg/ha, bet Maltā – pat 10,7 kg/ha, tajā pašā laikā ES vidējais patēriņš – 1,98 kg/ha. Tiek uzsvērts, ka augu aizsardzības līdzekļi ne tikai ļauj izaudzēt atbilstošu daudzumu, bet arī saglabāt ražu.

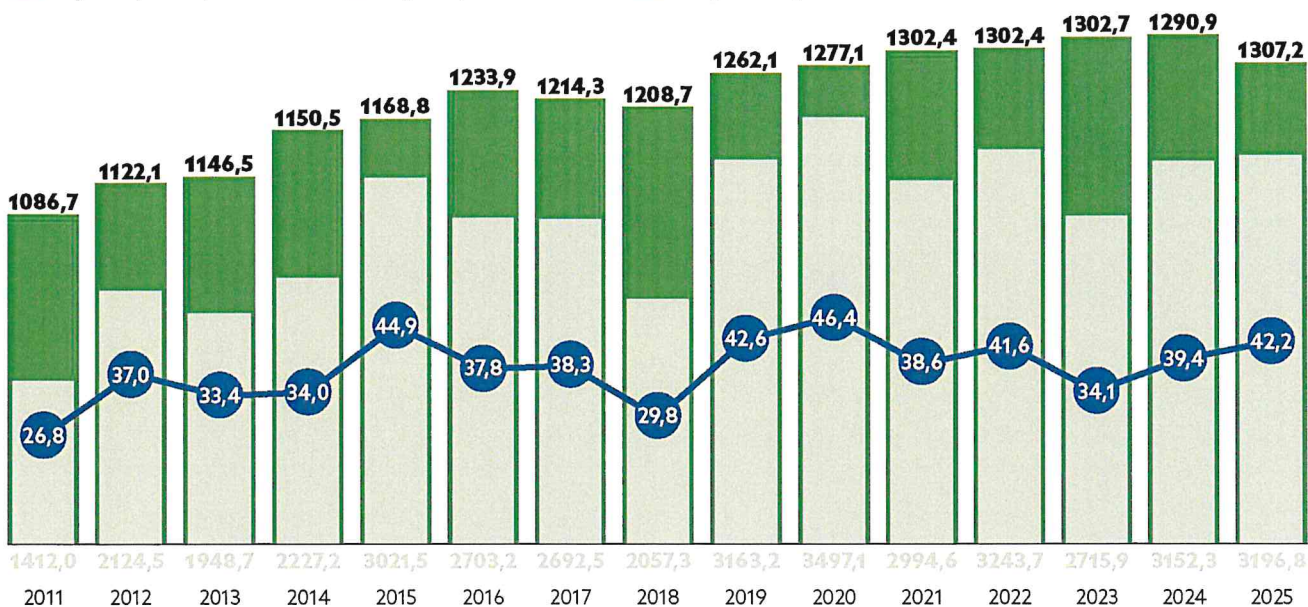
Lauksaimniekus tramīgus dara arī tas, ka Eiropas Zaļā kursa ietvaros izvirzīts mērķis līdz 2030. gadam par 50% samazināt ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu izmantošanu un ar tiem saistītos riskus, kā arī par 50% samazināt bīstamāko augu aizsardzības līdzekļu izmantošanu. ➔

Avots: Valsts augu aizsardzības dienests

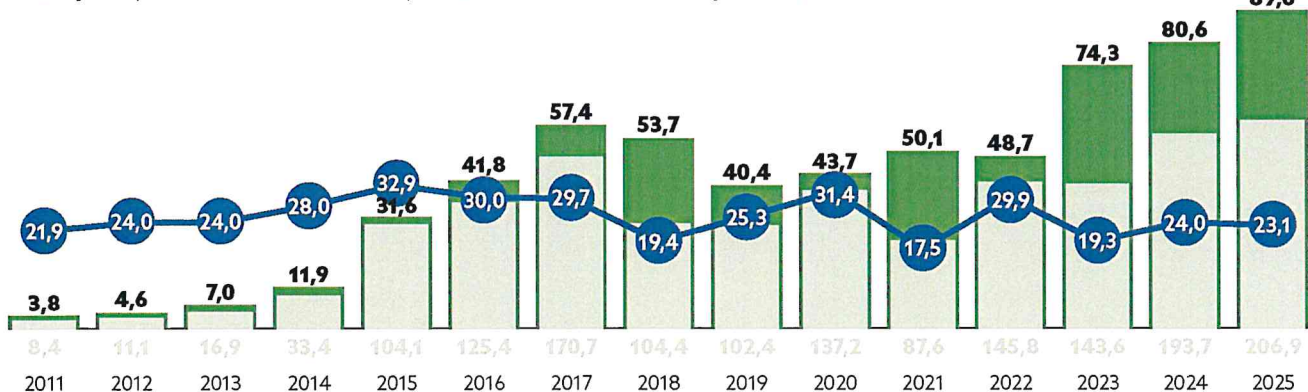
Graudaugi

■ sējumu platība, tūkst. ha ■ kopražs, tūkst. tonnu — vidējā ražība, cnt no 1 ha

Pākšaugi

■ sējumu platība, tūkst. ha ■ kopražs, tūkst. tonnu — vidējā ražība, cnt no 1 ha

Jāņem gan vērā, ka samazinās pieejamo ķīmisko augu aizsardzības līdzekļu klāsts un to vietā nāk dabiskās izcelsmes augu aizsardzības līdzekļi, taču to nepieciešamās efektīvās devas uz vienu hektāru esot daudzārt lielākas.

Mazāk patērē - mazāk iegūst

“Tas, ka Latvijā izmantojam mazāk augu aizsardzības līdzekļu uz vienu hektāru lauksaimniecības zemes salīdzinājumā ar līdzās esošo Lietuvu un Poliju, ir fakts, un tā iemesls ir atšķirīgas augsnes un klimatiskie apstākļi, kā arī atšķirīga lauksaimniecības struktūra, piemēram, Polijā ir ļoti liels dārzenu un augļu sektors, kurš arī ir liels šo līdzekļu izmantotājs, un vēl jau arī ir mazāka Latvijas lauksaimnieku pirktspēja,” skaidro Lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvās sabiedrības *Latraps* valdes loceklis Ģirts Ozols. Viņš atgādina, ka, lai izaudzētu kvalitatīvu augli/dārzeni, ir nepieciešami augu aizsardzības līdzekļi. “Ikviens potenciālais pircējs veikalā vēlas vizuāli veselīgu, skaistu augli, nevis ar tārpu radītiem caurumiem vai puvumu,” tā Ģ. Ozols. Viņš atzīst, ka Latvijas un Lietuvas lauksaimniecības

ES drošības standarti ir salīdzinoši augstāki nekā citos pasaules reģionos, tāpēc ir novērojama augu aizsardzības līdzekļu pieejamības asimetrija, jo ES kaimiņvalstīs un citviet pasaulē joprojām ir atļautas vielas, kas mūsu lauksaimniekiem vairs nav pieejamas,

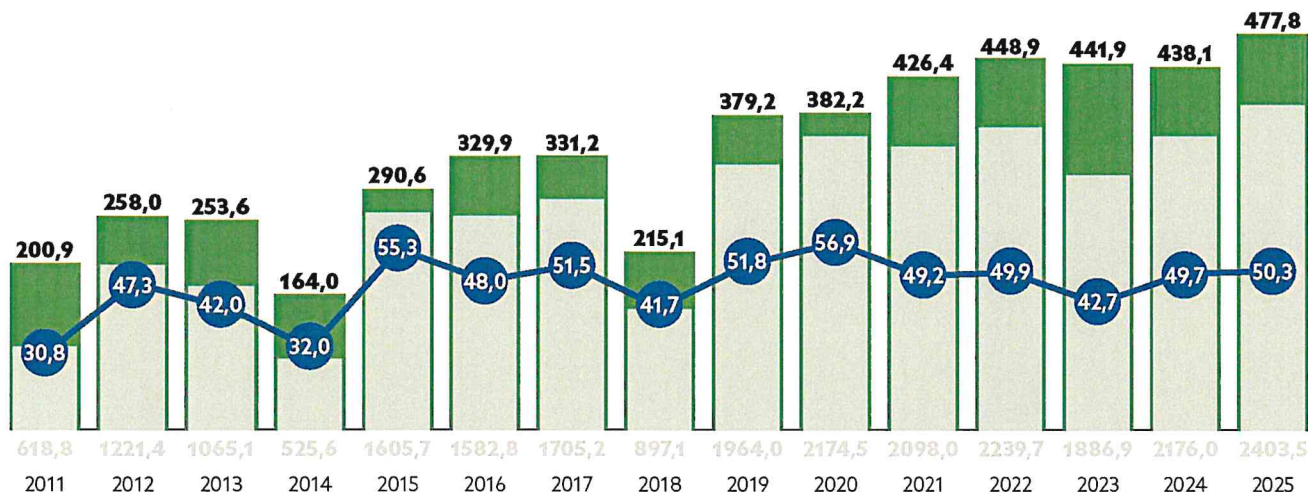
Normunds Šmits,

Zemkopības ministrijas parlamentārais sekretārs.

struktūra ir līdzīga, tas arī rada jautājumus gan par dienvienu kaimiņvalsts iegūtajām ražām, gan par to saistību ar patērēto augu aizsardzības līdzekļu daudzumu. “Lietuvā ir intensīvāka

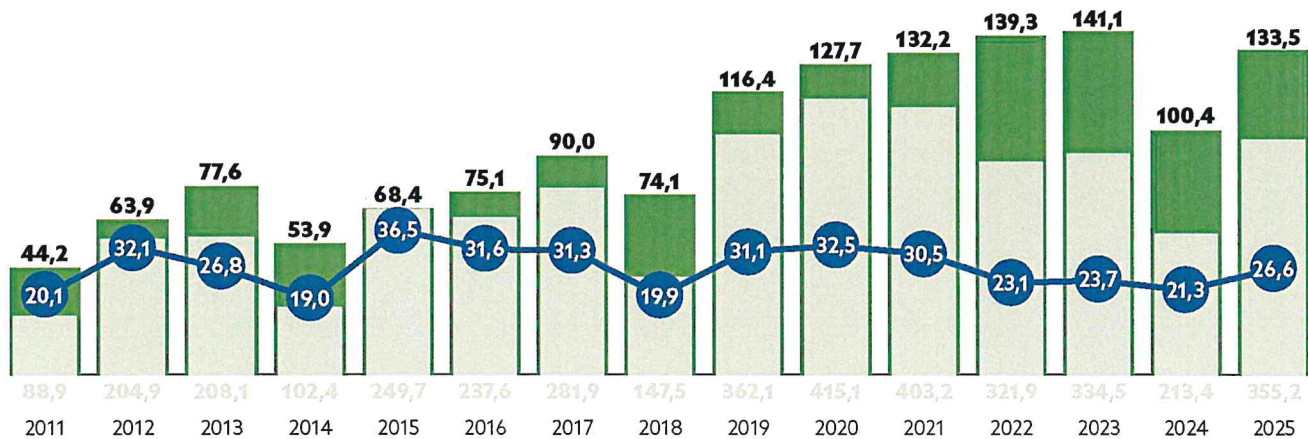
Ziemas kvieši

■ sējumu platība, tūkst. ha ■ kopraža, tūkst. tonnu — vidējā ražība, cnt no 1 ha

Ziemas rapsis

■ sējumu platība, tūkst. ha ■ kopraža, tūkst. tonnu — vidējā ražība, cnt no 1 ha

Avots: Valsts augu aizsardzības dienests

lauksaimniecība nekā Latvijā, un tādējādi arī tiek iegūta lielāka raža, tās apmērā nozīme ir arī kaut nedaudz, bet tomēr siltākiem laikapstākļiem, iespējams, ka Zemgalē šie rādītāji varētu būt līdzīgi ar dienvidu kaimiņvalstī sasniegto ražību,” norāda Ģ. Ozols. Viņš atzīst, ka, mainoties prasībām augu aizsardzības līdzekļiem, Latvijā būtībā ir ļoti grūti audzēt vasaras rapsi, kas ļoti labi garšo visādiem kukaiņiem. “Visā Eiropas Savienībā ir vienādas prasības, taču ir jauni produkti, kurus drīkst lietot tikai tad, ja tie ir reģistrēti attiecīgajā dalībvalstī, un ziemā Latvijā kaut kādu iemeslu dēļ ir reģistrēts mazāk šo jauno atļauto un

alternatīvo produktu nekā, piemēram, Lietuvā vai vēl jo vairāk Polijā, un šis process notiek lēnāk,” secina Ģ. Ozols.

Jāņem vērā, ka ES ir izvirzījusi ambiciozu plānu par augu aizsardzības līdzekļu samazinājumu. “Ja Latvijā starta brīdī ir vairāk nekā divas reizes vidēji zemāks izmantoto augu aizsardzības līdzekļu daudzums uz hektāru, tad samazināt šo jau tāpat uz Eiropas fona ļoti nelielo patēriņu ir ļoti sarežģīti vai pat bīstami, jo tādējādi jāreķinās ar zemāku ražu, tātad mazākiem ienākumiem un zemākām (lēnākām) attīstības iespējām,” secina Ģ. Ozols. ➔

OPEL GRANDLAND HYBRID GS / 8 GADU
200 000 km GARANTĪJA

€33 900

Izstrādāts un ražots Vācijā. Grandland Hybrid 145 e-DCS6
Degvielas patēriņš 8,5 l/100 km, CO2 izmeši 124 g/km (WLTP)
Cena ar PVN, akcija spēkā no 30.03.2026. līdz 30.04.2026.

- ✓ Head Up Display
- ✓ Apsildāms vējstikls
- ✓ Intellj-Lux HD LED matricas lukturi
- ✓ Panorāmas video
- ✓ Focal® Premium skaņas sistēma

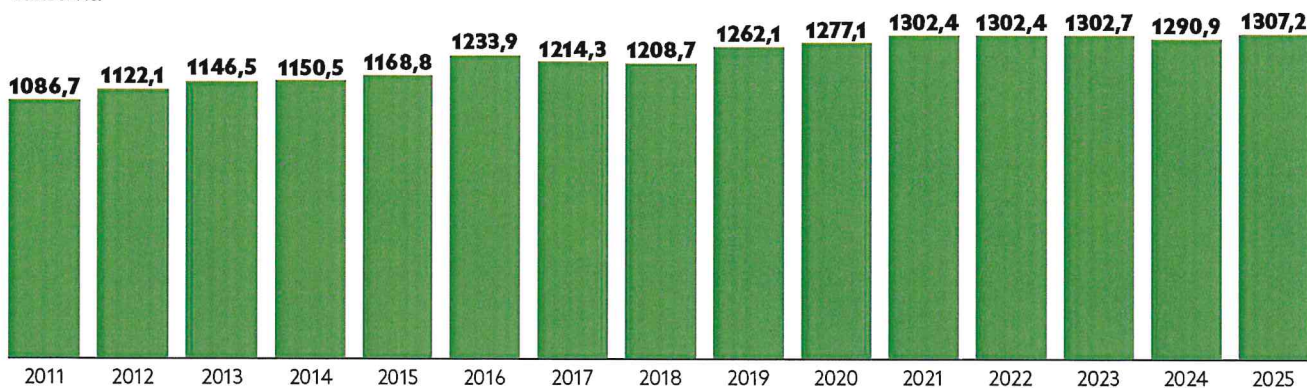
AMSERV

Skatiet tīmeklī **OPELAKCIJA.LV** Zvani **6707 8000**
AMSERV KRASTA [ADAM AUTO SIA, Rīga, Krasta 66]

Sējumu kopplatība Latvijā

Tūkst. ha

Avots: Valsts augu aizsardzības dienests

Viņš atzīst, ka tajās valstīs, kurās ir lietots ļoti liels daudzums augu aizsardzības līdzekļu, iespējams, pat to būtisku samazināšanu neizjutīs tik skarbi kā Latvijā. “Ir nedaudz pārsteidzoši, ka ES nolēma, ka dalībvalstīm ir jāveic augu aizsardzības līdzekļu samazinājums pret konkrētu atskaites gadu, kas Latvijas situācijā jau tāpat bija vairākas reizes zemāks, ne tikai rēķinot pret ES vidējo, nemaz nerunājot pret tām valstīm, kurām bija vislielākais augu aizsardzības līdzekļu patēriņš uz vienu lauksaimniecībā izmantojamo zemes hektāru, tādējādi savā ziņā ieprogrammējot nemitīgu atpalicību – mazākas ražas, mazākus ienākumus un zemāku konkurētspēju salīdzinājumā ar to valstu lauksaimniekiem, kuri var un varēs lietot daudz vairāk augu aizsardzības līdzekļu,” secina Ģ. Ozols. Viņš atzīst – tādējādi Latvijas lauksaimnieki jau par to, ka lietoja ļoti maz, savā ziņā tiek sodīti divas reizes.

Pagaidām alternatīvu nav

Zemkopības ministrijas parlamentārais sekretārs Normunds Šmits atzīst, ka augu aizsardzības līdzekļi ir vieni no stingrāk regulētajiem ražošanas resursiem, kur prasības nosaka Eiropas normatīvi. “Tajos ietvertie drošības standarti ir salīdzinoši augstāki nekā citos pasaules reģionos, tāpēc ir novērojama augu aizsardzības līdzekļu pieejamības asimetrija, jo ES kaimiņvalstīs un citviet pasaulē joprojām ir atļautas vielas, kas mūsu lauksaimniekiem vairs nav pieejamas,” secina N. Šmits. Viņš atgādina, ka ES ir vērsta uz pakāpenisku atteikšanos no ķīmiskajiem augu aizsardzības līdzekļiem, tomēr izaicinājumus sagādā alternatīvu trūkums. “Mikrobioloģisku un dabiskas izcelsmes augu aizsardzības risinājumu klāsts pieaug, tomēr pagaidām pieprasījums pēc tiem ir salīdzinoši neliels gan lielo izmaksu, gan salīdzinoši zemās iedarbības efektivitātes dēļ. Tieši tāpēc pārskatāmā nākot-

Kaitēkļu un slimību dēļ ik gadu pasaulē tiek z

Vents Ezers,

Valsts augu aizsardzības dienesta
direktora vietnieks

Cik daudz augu aizsardzības līdzekļu (kg uz lauksaimniecībā izmantojamās zemes ha) Latvija patērē salīdzinājumā ar citām valstīm?

Šobrīd Eiropas Savienībā nav salīdzināmas statistikas par izlietotajiem augu aizsardzības līdzekļiem, tāpēc pagaidām var izmantot rādītāju – izplatītais augu aizsardzības līdzekļu apjoms uz hektāru lauksaimniecībā izmantojamās zemes. Salīdzinot ar situāciju pirms aptuveni 15 gadiem (senākā pieejamā ES statistika ir par 2011. gadu), apjoms uz hektāru ir audzis, bet, salīdzinot ar kopējo situāciju Eiropā, tas joprojām ir divas reizes zemāks un viens no mazākajiem ES. Vienlaikus šajā periodā lauksaimnieciskajā

ražošanā novērojām iespaidīgu izvārienu, lielā mērā tāpēc, ka bāzes līmenis gan attiecībā uz resursu patēriņu, gan saimniecības efektivitāti ir bijis ļoti zems. Latvijā tradicionāli plašāk audzētās kultūras ir graudaugi, rapsis, pieaug pākšaugu nozīme. Laikā no 2011. līdz 2025. gadam graudaugu kopražs ir pieaugusi 2,3 reizes, ziemas kviešiem un rapsim – gandrīz 4 reizes. Ir pieaugušas gan šo kultūraugu platības, gan ražība.

Vai augu aizsardzības līdzekļu daudzums ietekmē ražību un arī ražošanas pašizmaksu? Kāda ir ražības starpība, saimniekojot ar un bez augu aizsardzības līdzekļiem, piemēram, uz vienu ha konkrētām kultūrām, vai ir kultūras, kuras teju vai vispār nav iespējams izaudzēt bez augu aizsardzības līdzekļiem?

Saskaņā ar Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas aplēsēm kaitēkļu un slimību dēļ ik gadu tiek zaudēts līdz 40% ražas.

Latvijas viens praktisks piemērs ir vasaras rapsis – šī kultūrauga izaudzēšanai ļoti svarīga ir auga aizsardzība agrās attīstības stadijās pret krustziežu spradzi, ko visefektīvāk var panākt, sējot sēklas, kas kodinātas ar sistēmas iedarbības insekticīdu. Tomēr 2013. gadā Eiropas Savienība aizliedza turpmāku neonikotinoīdu grupas insekticīdu izmantošanu sēklu apstrādei, kas vasaras rapsa audzētājiem radīja būtiskus izaicinājumus, un likumsakarīgi šī kultūrauga platības ir būtiski samazinājušās – no vairāk nekā 50 tūkst. ha 2013. gadā līdz nepilniem 12 tūkst. ha 2025. gadā. Ir daudz citu piemēru, kas pierāda efektīvu augu aizsardzības līdzekļu pieejamības nepieciešamību gan lielajās lauka kultūrās, piemēram, pākšaugu sēklgraužu ierobežošanai, gan dārzos, piemēram, cīņai pret smiltsērķšķu raibspārnmušu. Katrā gadījumā individuāli jāvērtē, vai kaitīgo organismu sabojātu ražu atmaksājas novākt, kāda būs tās kvalitāte. Ja produkciju plānots eksportēt, jāvērtē, vai

nē ķīmiskie augu aizsardzības līdzekļi joprojām ieņems būtisku lomu augu aizsardzībā, bet to patēriņu var samazināt caur precīzo tehnoloģiju ieviešanu, uz ko uzsvāru arī liek Latvijā,” tā N. Šmits.

Pretēji vērsti vektori

“Pēdējo gadu problēmu ralijs ar degvielas, minerālmēslu cenu pieaugumu komplektā ar dabas raisītām ražības un tās novākšanas problēmām daudziem Latvijas lauksaimniekiem ir radījis situāciju, kad izmaksas pieaug, bet ienākumi labākajā gadījumā paliek tajā pašā līmenī vai pat sarūk, vienlaikus Eiropas Savienības nosacījumi arvien vairāk palielina izmaksas un tādējādi samazina konkurētspēju, jo īpaši ar valstīm aiz ES robežām,” secina Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas valdes priekšsēdētājs Rolands Feldmanis. Viņaprāt, situācija ar katru gadu kļūst arvien kritiskāka un paradoksālāka. “Laikā, kamēr ES arvien izvirza jaunus prasības un stingrākus lietošanas ierobežojumus, kas pazemina ražību, pasaulē pārtikas ražošana turpina augt arī bez šāda mēroga ierobežojumiem, un rezultāts – Latvijas un Eiropas zemnieki zaudē konkurences cīņā tiem, kuriem šādi noteikumi netiek uzlikti. Šajā spēlē uzvar tas, kurš ražo efektīvāk, nevis tas, kurš pilda vairāk ķeksišu,” tā R. Feldmanis. Viņš uzsver, ka pēdējo gadu pieredze skaidri liecina: klimats ir risks, kuru nevar iekļaut.

“Klimata risks padara lauksaimniecību vēl resursu ietilpīgāku. Lauksaimnieks ar šo izaicinājumu paliek viens. Ja sabiedrība (ES) pieprasa arvien augstākus vides un ilgtspējas standartus, būtu tikai loģiski atbildēt uz jautājumu: kas sedz šo prasību cenu? Katra papildu prasība nozīmē nevis abstraktu ideju, bet ļoti konkrētas izmaksas eiro izteiksmē uz katru hektāru. Zeme nav tikai resurss, bet kapitāls, no kura ir jāgūst augļi eiro formā,” skaidro R. Feldmanis. Viņaprāt, šo aksiomu ir sapratuši Polijā un arī Lietuvā. “Iedzīvotāji vēlas lētākus produktus, bet lauksaimnieku izmaksas aug. Lai tās noturētu vai pat samazinātu, ir nepieciešama produktivitātes paaugstināšana, kas ar katru nā-

Esam radījuši sistēmu, kur lauksaimnieks tiek uzskatīts par problēmu, nevis par kapitālu, taču šī pieeja arī ir viena no saknēm, kāpēc Latvija joprojām atrodas starp nabadzīgākajām Eiropas Savienības valstīm, neskatoties uz milzīgiem dabas resursiem,

Rolands Feldmanis,

Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas valdes priekšsēdētājs.

kamo līmeni kļūst arvien dārgāka, un, ja vēl to ierobežo ar dažādiem liegumiem un ierobežojumiem, tad rezultātā iedzīvotāju vairākums atbilstoši savai pirktspējai iegādājas Polijā un Lietuvā izaudzēto. Konkurējošās valstīs ir augstāki augu aizsardzības līdzekļu izmantošanas apjomi (kg/ha), turklāt tiek izmantoti lētāki, un šķiet, ka šo valstu lauksaimnieku vairākums ir produktīvāki,” tā R. Feldmanis. Viņa ieskatā Latvijas klupšanas akmens – vēsturiski ļoti zems augu aizsardzības līdzekļu sākuma līmenis un lēnāka intensifikācija nekā citviet. “Lai gan ir pieaugums, tomēr zema bāze – tā ir pašierobežošana, ja neļaujam straujāk attīstīties,” tā R. Feldmanis. Viņaprāt, vēl viens iemesls ir Latvijā audzēto kultūru struktūra, kur lielāko daļu veido kultūras ar zemāku augu aizsardzības līdzekļu apjomu (kg/ha), bet smagākās (dārzi/dārzeni) ir mazākas kopplatības. “Tas varētu būt vienīgais attaisnojums, taču norāda uz mūsu vājumu, jo nespējam sevi nodrošināt ar dārzkopības produktiem, atskaitot, protams, upenes un citas ogas, ko eksportējam,” tā R. Feldmanis.

audēts līdz 40% ražas

bojātā raža izpilda starptautiskās fitosanitārās prasības, jo kaitēkļi, slimības, nezāļu sēklas, kas Latvijā ir plaši izplatītas, citur pasaulē var būt pakļautas karantīnas prasībām. Kopumā ziemāju lauku kultūrās, kuras šobrīd Latvijā platību ziņā dominē, ir nepieciešams veikt augu aizsardzības pasākumus. No mazāk aizsardzību prasošām kultūrām var minēt auzas, kas arī augsnes ziņā ir mazāk prasīgas. Ar augu veselību ir līdzīgi kā ar mums – rūpējoties par sevi un nodrošinot labus apstākļus, lietojot pareizo uzturu, organisms ir imūnāks. Augiem ir nepieciešami atbilstoši augsnes apstākļi, barības vielas, iespējams, kaļķošana, atbilstoša izsējas norma, jānovērš nezāļu konkurence. Tomēr daudz ko nosaka klimatiskie apstākļi – mitrās sezonās īpaši pieaug vajadzības slimību un nezāļu ierobežošanai, sausās vasarās var paredzēt kaitēkļu invāziju. Situācija mēdz atšķirties ne tikai pa gadiem, bet arī pa laukiem. Tāpēc lauksaimnieki apseko sējumus un rēķina kon-

krēta augu aizsardzības līdzekļa lietojuma lietderību. Būtisks izaicinājums šajā aprēķinā ir arī produkcijas realizācijas cenas, kuras nav spējušas tikt līdz augu aizsardzības un mēslošanas līdzekļu izmaksu līmenim. Ir pozitīvi, ka augu aizsardzības līdzekļu lietošanas lēmumi izmaksu dēļ tiek apsvērti rūpīgāk, kritiskāk izvērtējot nepieciešamību un samazinot slodzi uz vidi, tomēr pārlika ekonomija uz veselības rēķina ilgtermiņā var izrādīties neekonomiska – neveicot augu aizsardzības pasākumus vai izvēloties lētākos risinājumus ar līdzīgu iedarbības veidu, ilgtermiņā attiecīgi var nākties cīnīties ar uzkrāto nezāļu sēkļu banku vai rezistences sekām. Lauksaimniekiem ir jābūt izcilie stratēģiem un ekonomistiem, lai izdzīvotu šodien un saglabātu augsnes resursus, tās auglību un kvalitāti arī nākotnē.

Kā augu aizsardzības līdzekļu izmantošanā rīkojas kaimiņvalstis Lietuva, Igaunija, Polija?

Situācija Baltijas valstīs ir samērā līdzīga. Aktīvi sadarbojamies ar šo valstu dienestiem, lai nodrošinātu vienādas prasības augu aizsardzībā un augu aizsardzības līdzekļu pieejamību. Saskaņā ar ES likumdošanu Baltijas valstis tiek pieskaitītas Eiropas ziemeļu zonai, kamēr Polija ir Eiropas centrālajā zonā. Augu aizsardzības līdzekļi ES pārsvarā tiek reģistrēti zonālā līmenī, tāpēc ar Poliju redzam ne tikai vēsturiskas atšķirības, bet arī Ziemeļeiropas – Baltijas valstu, Somijas, Zviedrijas, Dānijas – salīdzinoši mazais tirgus ir mazāk interesants augu aizsardzības līdzekļu ražotājiem. Šobrīd Eiropas Komisijas Omnibus vienkāršošanas pasākumu paketē Baltijas valstis ir iekļāvušas priekšlikumus, lai šo nevienlīdzību vismaz mazinātu. Eiropas Komisija šo problēmu ir sadzirdējusi, bet par praktiskiem risinājumiem vēl jāpacinās, jo īpaši tie nepieciešami augļkopjiem un dārzkopjiem.